

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมเสี่ยงต่อการประสบอันตรายจากการทำงาน
ของแรงงานประมงไทยและต่างด้าว ตำบลเกาะเปริด อำเภอแหลมสิงห์
จังหวัดจันทบุรี

Factors Influencing Occupational Risk Behaviors among Thai and Migrant Fishery Workers in Kohperit, Leamsing, Chanthaburi Province

ณัฐกานต์ เล็กเจริญ, อนามัย เทศกะทีก, กุหลาบ รุดตาสัจธรรม

คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

Nattakarn Lekcharoen, Anamai Thetkathuek, Koolarb Rudtanassudjatam

Faculty of Public Health, Burapha University

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมเสี่ยงต่อการประสบอันตรายจากการทำงานของแรงงานประมงไทยและต่างด้าวที่มีอายุ 15-59 ปี ตำบลเกาะเปริด อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี กลุ่มตัวอย่างถูกสุ่มเลือกด้วยวิธีการสุ่มอย่างเป็นระบบ เป็นแรงงานประมงไทย 103 คน และแรงงานต่างด้าว 68 คน ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยนำ ปัจจัยเอื้อ ปัจจัยเสริม และพฤติกรรมเสี่ยงต่อการประสบอันตรายจากการทำงาน ถูกเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง วิเคราะห์หาปัจจัยที่มีอิทธิพล ต่อพฤติกรรมเสี่ยงต่อการประสบอันตรายจากการทำงาน ด้วยการวิเคราะห์ถดถอยเชิงเส้นแบบพหุ แบบ Forward selection ได้สมการถดถอยที่มีอำนาจในการทดสอบ 52.26%

ผลการศึกษาพบว่า แรงงานประมงมีพฤติกรรมเสี่ยงต่อการประสบอันตรายจากการทำงานสูง แรงงานประมงต่างด้าวมีพฤติกรรมเสี่ยงจากการทำงานโดยรวมมากกว่าแรงงานประมงไทยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} < 0.001$) โดยพบว่าการมีสัญชาติต่างด้าวจะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมเสี่ยงต่อการประสบอันตรายจากการทำงานมากที่สุด ($\beta = -11.58$; 95%CI = -17.31, -5.85) รองลงมา ได้แก่ การทำงานที่มากกว่า 8 ชั่วโมงต่อวัน ($\beta = 5.49$; 95%CI = 3.00, 7.98) ระดับการศึกษาที่ต่ำกว่า ประถมศึกษา ($\beta = -4.94$; 95%CI = -9.03, -0.85) ดังนั้นจึงควรมีการสร้างความปลอดภัยในการทำงาน เพื่อลดพฤติกรรมเสี่ยงต่อการประสบอันตรายจากการทำงาน โดยเฉพาะในกลุ่มแรงงานต่างด้าว ระดับการศึกษาที่ต่ำกว่าประถมศึกษาและการทำงานที่มากกว่า 8 ชั่วโมงต่อวัน

คำสำคัญ: แรงงานประมง แรงงานต่างด้าว พฤติกรรมเสี่ยงต่อการประสบอันตรายจากการทำงาน

Abstracts

The research aims to study factors that influence risk behavior at work among Thai and migrant fishery workers aged 15 - 59 years old at Kohpert, Leamsing district, Chanthaburi Province. A sample of 103 Thai and 68 migrant fishery workers was randomly selected using systematic sampling technique. Data were collected with the questionnaire developed by the researchers, comprising personal factors, predisposing factors, enabling factors, reinforcing factors and occupational risk behavior. Analysis of the factors that influenced occupational risk behavior was conducted by multiple linear regression using forward selection. The resulting model showed a predictive power of 52.26%.

The main results of this study were as follows; fishery workers' occupational risk behavior was high. Migrant fishery workers had higher risk behaviors from all hazards than Thai fishery workers (p -value<0.001). Migrant's nationality had the strongest association with occupational risk behavior ($\beta = -11.58$; 95% CI= -17.31, -5.85). In addition, work-hour more than 8 hours/day was significantly influenced occupational risk behavior ($\beta = 5.49$; 95% CI= 3.00, 7.98), and education lower than elementary school was associated with occupational risk behavior ($\beta = -4.94$; 95% CI= -9.03, -0.85). Therefore, safety at work should be created to reduce risk behaviors. Factors such as being migrant workers, education level lower than elementary school, and daily work-hour more than 8 hours/day should be taken into consideration.

Keywords: Fishery worker, Migrant worker, Occupational risk behavior

บทนำ

การประมงมีความสำคัญต่อเศรษฐกิจของประเทศไทยเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากเป็นแหล่งผลิตอาหารของคนในประเทศ และยังสามารถจัดส่งผลิตภัณฑ์ประมงเหล่านั้นไปจำหน่ายยังตลาดต่างประเทศ แต่เนื่องจากการประมงเป็นงานที่มีสภาพการทำงานที่หนัก สกปรก อันตราย เสี่ยง และมีช่วงเวลาในการทำงานที่ไม่แน่นอน ทำให้ไม่เป็นที่สนใจของแรงงานในท้องถิ่น จึงมีการจ้างแรงงานไทยจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นจำนวนมาก แต่เมื่อแรงงานประมงได้ประสบภัยพิบัติจากพายุเฮอร์นีสปี 2532 ทำให้แรงงานไทยมีทัศนคติที่ไม่ดีต่ออาชีพลูกเรือประมง และหันไป

เลือกทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมหรืองานรับจ้างอื่นๆ แทน จึงส่งผลทำให้เกิดการขาดแคลนแรงงานประมงอย่างหนัก¹

จากการสำรวจภาวะการทำงานของประชากรในปี 2549 พบว่าแรงงานไทยที่ประกอบอาชีพในภาคประมง ลดลงจากปี 2548 ร้อยละ 3.6 และแรงงานไทยที่ประกอบอาชีพในกิจการต่อเนื่องจากประมง ลดลงจากปี 2548 ร้อยละ 4.0² นายจ้างจึงจำเป็นต้องใช้แรงงานต่างด้าวทั้งสัญชาติพม่า ลาว และกัมพูชา กระจายอยู่ตามแหล่งงานที่มีความต้องการแรงงานประมงใน 24 จังหวัดติดชายทะเลในประเทศไทย³ โดยพบว่าแรงงาน

ต่างตัวที่มาจดทะเบียนในปี 2552 มีจำนวนถึง 56,578 คน⁴ แรงงานที่ประกอบอาชีพในภาคประมงเหล่านี้มีระดับการศึกษาต่ำ และไม่ได้รับการอบรมที่เกี่ยวข้องกับความปลอดภัยในการทำงาน สภาพการทำงานส่วนใหญ่ทำงานกลางแจ้งในที่ที่มีน้ำขัง ชื้นและอยู่ตลอดเวลาและยกของหนักในท่าเดิมซ้ำๆ เป็นเวลานานและผลการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ปี พ.ศ. 2552 พบว่า แรงงานนอกระบบได้รับอันตรายจากการทำงานถึง 4.6 ล้านคน⁵ เพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2550 ที่มี จำนวน 3.7 ล้านคน⁶ ซึ่งชี้ให้เห็นว่าแรงงานนอกระบบยังคงเป็นกลุ่มที่มีความเสี่ยงในการทำงานค่อนข้างสูง

การประสบอันตรายจากการทำงาน มีสาเหตุมาจากสภาพงานที่ไม่ปลอดภัย (unsafe condition) และการกระทำที่ไม่ปลอดภัย (unsafe action)⁷ โดยมีการศึกษาพบว่า ร้อยละ 85-96 ของอันตรายจากการทำงานมีสาเหตุมาจากการกระทำที่ไม่ปลอดภัยหรือพฤติกรรมเสี่ยงในการทำงาน⁸ จะเห็นได้ว่าพฤติกรรมเสี่ยงในการทำงานเป็นสาเหตุที่ก่อให้เกิดอันตราย ดังนั้นการศึกษาพฤติกรรมเสี่ยงในการทำงานจึงมีความจำเป็นและสำคัญเพื่อนำไปสู่การวางแผนและกำหนดวิธีในการสร้างเสริมสุขภาพ การวิจัยครั้งนี้จึงเป็นการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมเสี่ยงต่อการเกิดอันตรายจากการทำงาน ของแรงงานประมง โดยมีแนวคิดทฤษฎี PRECEDE MODEL⁹ เป็นกรอบแนวคิดในการศึกษาจากสถานการณ์แรงงานต่างตัวในภาคประมง¹⁰ พบว่าแรงงานประมงต้องทำงานกลางแจ้งเป็นเวลานานมากกว่า 8 ชม./วัน และไม่มีวันหยุด ร้อยละ 42 ของแรงงานประมงมีเวลาในการพักผ่อนน้อยกว่า 1 ชม./วัน การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาในแรงงานประมงทั้งไทยและต่างตัว เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมเสี่ยงต่อการเกิดอันตรายจาก

การทำงาน เพื่อใช้แนวทางประกอบการพิจารณาแก้ไขปัญหาและผลกระทบต่างๆ ที่เกิดขึ้นให้แรงงานประมงมีสุขภาพและความปลอดภัยในการทำงานเพิ่มขึ้น

วิธีการวิจัย

การศึกษาแบบภาคตัดขวาง (Cross-sectional study) ในแรงงานประมงไทยและต่างตัวที่มีอายุ 15-59 ปี ที่ขึ้นทะเบียน ณ สำนักงานอำเภอแหลมสิงห์ และปฏิบัติงานในตำบลเกาะเปริด อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี ในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ถึงเมษายน 2553 จำนวน 770 คน เป็นแรงงานประมงไทย 465 คน และแรงงานประมงต่างตัว 305 คน คำนวณขนาดตัวอย่างด้วยสูตรประมาณค่าเฉลี่ยประชากรในกรณีที่ทราบขนาดประชากรแน่นอน¹¹ โดยใช้ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนความปลอดภัยและสภาพแวดล้อมในการทำงานของปัจจัยด้านกายศาสตร์ ของกลุ่มแรงงานนอกระบบในจังหวัดภูเก็ต มีค่า 2.95 ± 1.06 คะแนน¹² กำหนดค่าความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ (e) เท่ากับ 0.05 (คำนวณค่า $d = 0.14$) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ได้จำนวนตัวอย่างทั้งสิ้น 171 คน ทำการสุ่มตัวอย่างอย่างเป็นระบบจากบัญชีรายชื่อแบ่งเป็นตัวอย่างแรงงานประมงไทย 103 คน และแรงงานประมงต่างตัว 68 คน ตามลำดับ

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

แบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นได้ผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา ความครอบคลุมของข้อคำถาม การใช้ภาษา ตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน และทดสอบความเที่ยงของเครื่องมือด้วยวิธีการของ Cronbach แบบสัมภาษณ์ประกอบด้วย 5 ส่วน คือ 1) ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ

อายุ ศาสนา สัญชาติ ระดับการศึกษา รายได้ปัจจุบัน และสภาพการเป็นอยู่ 2) **ปัจจัยนำ** ได้แก่ ข้อคำถามทัศนคติเกี่ยวกับพฤติกรรมเสี่ยงต่อการประสบอันตรายจากการทำงาน จำนวน 10 ข้อ (ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา 0.86) ด้านวิถีชีวิตจำนวน 36 ข้อ (ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา 0.83) และด้านสภาพการทำงาน จำนวน 4 ข้อ 3) **ปัจจัยเอื้อ** ได้แก่ ด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสุขภาพ จำนวน 5 ข้อ (ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา 0.75) และด้านสวัสดิการ จำนวน 1 ข้อ 4) **ปัจจัยเสริม** ได้แก่ การสนับสนุนทางสังคม จำนวน 5 ข้อ (ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา 0.91) 5) **พฤติกรรมเสี่ยงต่อการประสบอันตรายจากการทำงาน** ได้แก่ ทางกายภาพ ทางชีวภาพ ทางเคมี ทางกายศาสตร์ ทางการเกิดอุบัติเหตุ จำนวน 33 ข้อ (ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา 0.889) และเครื่องมือนี้ได้ผ่านการพิจารณาจากคณะกรรมการจริยธรรม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองตามบัญชีรายชื่อตัวอย่างที่สุ่มเลือกได้ โดยนำหนังสือขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลจากคณบดี คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา เสนอต่อเจ้าของกิจการประมงและกลุ่มตัวอย่างมีการชี้แจงวัตถุประสงค์ วิธีการสัมภาษณ์ ประโยชน์ที่ได้รับจากรายงานวิจัย ชี้แจงการพิทักษ์สิทธิของกลุ่มตัวอย่างและมีการเซ็นยินยอมก่อนดำเนินการสัมภาษณ์ สำหรับแรงงานต่างด้าวที่เป็นกลุ่มตัวอย่างแต่ไม่ยินยอมให้สัมภาษณ์หรือไม่สามารถฟังภาษาไทยได้เข้าใจจะถูกคัดออกจากกลุ่มตัวอย่าง และทำการเลือกตัวอย่างในลำดับเดียวกันจากบัญชีรายชื่อตัวอย่างที่สร้างสำรองไว้ 2 ชุด

สถิติและการวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลพรรณนาพฤติกรรมเสี่ยงต่อการประสบอันตรายจากการทำงาน ปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยนำ ปัจจัยเอื้อ และปัจจัยเสริมด้วยสถิติจำนวน ร้อยละ สำหรับข้อมูลเชิงคุณภาพ และสถิติ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่ามัธยฐาน และค่าต่ำสุด-สูงสุด สำหรับข้อมูลเชิงปริมาณ วิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมเสี่ยงต่อการประสบอันตรายจากการทำงาน กับปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยนำ ปัจจัยเอื้อ และปัจจัยเสริม ด้วยการวิเคราะห์ถดถอยเชิงเส้นแบบพหุ แบบ Forward selection กำหนดระดับนัยสำคัญที่ระดับ 0.05

ผลการวิจัย

ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

แรงงานประมงส่วนใหญ่เป็นเพศชายร้อยละ 93.6 มีอายุเฉลี่ย 33.3 ± 5.0 ปี ส่วนใหญ่มีสัญชาติไทย ร้อยละ 60.2 รองลงมาคือ กัมพูชา ร้อยละ 22.2 ลาว ร้อยละ 10.5 และพม่า ร้อยละ 7.0 และทุกคนนับถือศาสนาพุทธ แรงงานประมงส่วนมากจบการศึกษามัธยมศึกษาตอนต้นร้อยละ 47.4 รองลงมามีการศึกษาดำรงระดับประถมศึกษาร้อยละ 42.7 มีรายได้เฉลี่ย $5,133.3 \pm 1,507.6$ บาทต่อปี ซึ่งส่วนใหญ่มีรายได้เพียงพอแต่ไม่เหลือเก็บร้อยละ 77.8 และมีเพียงร้อยละ 18.1 ที่มีรายได้เพียงพอและเหลือเก็บ สำหรับการพักอาศัยพบว่าแรงงานประมงส่วนใหญ่พักอาศัยอยู่กับคู่ครอง ร้อยละ 84.8 และอยู่กับญาติเพียงร้อยละ 15.2 ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของแรงงานประมง

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
เพศ (ชาย)	160	93.6
อายุ (เฉลี่ย $\pm$ SD) 33.3 $\pm$ 5.0 ปี; ค่ามัธยฐาน (พิสัย) 33 (22-47) ปี		
สัญชาติ (ไทย)	103	60.3
ระดับการศึกษา		
ต่ำกว่าประถมศึกษา	73	42.7
ประถมศึกษา	17	9.9
มัธยมศึกษาตอนต้น	81	47.4
รายได้ (เฉลี่ย $\pm$ SD) (5,133.3 $\pm$ 1,507.6) บาท; ค่ามัธยฐาน (พิสัย) 6,000 (3,000-9,000) บาท		
ความเพียงพอของรายได้		
ไม่เพียงพอ	7	4.1
เพียงพอแต่ไม่เหลือเก็บ	133	77.8
เพียงพอและเหลือเก็บ	31	18.1
สภาพการเป็นอยู่		
อยู่กับคู่ครอง	145	84.8
อยู่กับญาติ	26	15.2

ปัจจัยนำ ปัจจัยเอื้อ ปัจจัยเสริมในเรื่องพฤติกรรมเสี่ยงต่อการประสบอันตรายจากการทำงานของแรงงานประมง

แรงงานประมงไทยมีทัศนคติที่ดีต่อพฤติกรรมเสี่ยงต่อการประสบอันตรายจากการทำงานประมง (115.4 ± 47) มากกว่าแรงงานประมงต่างด้าว (104.4 ± 7.8) ในด้านวิถีชีวิต พบว่า แรงงานประมงไทยมีวิถีชีวิตที่ดีกว่าแรงงานประมงต่างด้าว ทั้งในด้านสุขภาพอนามัย การออกกำลังกาย การป้องกันโรค ความเครียด โภชนาการและอนามัยสิ่งแวดล้อม สำหรับลักษณะการทำงานพบว่า แรงงานประมงต่างด้าว ร้อยละ 98.5 จะทำงานมากกว่า 8 ชั่วโมงต่อวัน ซึ่งมากกว่าแรงงานประมงไทย แต่แรงงานประมงไทยและต่างด้าว ร้อยละ 99.4 ต้องทำงานมากกว่า 5 วันต่อสัปดาห์ และ ร้อยละ 98.8 ต้องยกของที่มีน้ำหนักมากกว่า 25 กิโลกรัม ดังรายละเอียด ในตารางที่ 2

แรงงานประมงไทยและต่างด้าว ร้อยละ 76.0 ได้รับการตรวจสุขภาพประจำปี โดยที่แรงงานประมงไทยเพียงร้อยละ 15.5 จะได้รับสวัสดิการด้านการรักษาพยาบาล แต่แรงงานประมงต่างด้าวจะไม่มีสวัสดิการด้านการรักษาพยาบาล และแรงงานประมงไทยจะได้รับข้อมูลข่าวเกี่ยวกับสุขภาพมากกว่าแรงงานประมงต่างด้าว สำหรับการติดตามข้อมูลข่าวสารพบว่า มีเพียงร้อยละ 23.3 ของแรงงานประมงไทยที่มีการติดตามข้อมูลข่าวสารด้านกฎหมายคุ้มครองแรงงานและมีความสนใจติดต่อข้อมูลข่าวสารด้านความปลอดภัยในการทำงาน ร้อยละ 39.8 แต่ทั้งแรงงานประมงไทยและต่างด้าว จะได้รับการจัดหาอุปกรณ์ป้องกันอันตรายส่วนบุคคลในการทำงาน เช่น หมวก รองเท้า ร้อยละ 99.4 และแรงงานทั้งหมดจะได้รับการพูดคุยให้คำปรึกษาเมื่อมีปัญหา ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ปัจจัยนำ ปัจจัยเอื้อ และปัจจัยเสริมต่อพฤติกรรมเสี่ยงต่อการประสบอันตรายจากการทำงาน

ปัจจัย	รวม (n=171)	ไทย (n=103)	ต่างดาว (n=68)
	ค่าเฉลี่ย±SD	ค่าเฉลี่ย±SD	ค่าเฉลี่ย±SD
ปัจจัยนำ			
ทัศนคติ	111.1±8.1	115.4±4.7	104.4±7.8
วิถีชีวิต			
ด้านสุขอนามัย	23.0±2.0	23.6±1.9	22.1±1.9
ด้านโภชนาการ	18.1±1.1	18.0±1.0	18.4±1.2
ด้านการออกกำลังกาย	12.1±1.6	12.7±1.1	11.2±1.9
ด้านสารเสพติด	21.2±4.2	21.7±4.2	20.6±4.2
ด้านอนามัยสิ่งแวดล้อม	12.4±2.2	12.7±2.0	11.9±2.4
ด้านการป้องกันโรค	14.1±1.7	15.0±1.5	12.6±0.8
ด้านความเครียด	11.5±1.9	11.0±1.6	12.3±2.0
จำนวนชั่วโมงการทำงาน >8 ชั่วโมงต่อวัน ; %(n)	92.4 (158)	88.3 (91)	98.5 (67)
จำนวนวันที่ทำงาน >5 วันต่อสัปดาห์ ; %(n)	99.4 (170)	100.0 (103)	98.5 (67)
น้ำหนักของชิ้นงานที่ต้องยก >25 กิโลกรัมเป็นประจำ ; %(n)	98.8 (169)	99.0 (102)	98.5 (67)
ปัจจัยเอื้อ			
การได้รับข้อมูล ข่าวสารเกี่ยวกับสุขภาพ	7.2±3.1	9.6±1.3	3.6±0.5
มีสวัสดิการด้านการรักษาพยาบาล ; %(n)	9.4 (16)	15.5 (16)	0.0 (0)
ปัจจัยเสริม			
มีการตรวจสุขภาพประจำปี; %(n)	76.0 (130)	73.8 (76)	79.4 (54)
มีการติดตามข้อมูลด้านกฎหมายคุ้มครองแรงงาน ;%(n)	14.0 (24)	23.3 (24)	0.0 (0)
มีการสนใจติดตามข้อมูลข่าวสารด้านความปลอดภัยในการทำงาน ; %(n)	24.6 (42)	39.8 (41)	1.5 (1)
มีการจัดหาอุปกรณ์ป้องกันอันตรายส่วนบุคคลในการทำงาน เช่น หมวก รองเท้า ; %(n)	99.4 (170)	100.0 (103)	98.5 (67)
มีการพูดคุยให้คำปรึกษา เมื่อมีปัญหา ; %(n)	100.0 (171)	100.0 (103)	100.0 (68)

พฤติกรรมเสี่ยงต่อการประสบอันตรายจากการทำงานของแรงงานประมง

แรงงานประมงมีพฤติกรรมเสี่ยงโดยรวมเฉลี่ย 102.2 ± 5.6 คะแนน โดยพบว่าแรงงานประมงต่างตัวมีพฤติกรรมเสี่ยงต่อการประสบอันตรายจากการทำงาน (105.2 ± 4.5 คะแนน) มากกว่าแรงงานประมงไทย (100.2 ± 5.4 คะแนน) เมื่อจำแนกพฤติกรรมเสี่ยงเป็นรายด้าน พบว่า แรงงานประมงต่างตัวมีพฤติกรรมเสี่ยงมากกว่าแรงงานประมงไทยในเกือบทุกด้าน ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 พฤติกรรมเสี่ยงต่อการประสบอันตรายจากการทำงานของแรงงานประมง

พฤติกรรมเสี่ยง	รวม (n=171)	ไทย (n=103)	ต่างตัว (n=68)
	ค่าเฉลี่ย $\pm$ SD	ค่าเฉลี่ย $\pm$ SD	ค่าเฉลี่ย $\pm$ SD
พฤติกรรมเสี่ยงทางกายภาพ	36.2 $\pm$ 2.4	35.0 $\pm$ 1.9	38.0 $\pm$ 2.0
พฤติกรรมเสี่ยงทางชีวภาพ	8.4 $\pm$ 1.2	8.3 $\pm$ 0.8	8.7 $\pm$ 1.6
พฤติกรรมเสี่ยงทางเคมี	2.1 $\pm$ 3.9	2.5 $\pm$ 4.4	1.5 $\pm$ 2.9
พฤติกรรมเสี่ยงทางการยศาสตร์	43.6 $\pm$ 1.9	43.3 $\pm$ 1.3	44.1 $\pm$ 2.6
พฤติกรรมเสี่ยงทางการเกิดอุบัติเหตุ	11.9 $\pm$ 1.4	11.1 $\pm$ 1.0	13.0 $\pm$ 1.2
รวม	102.2 $\pm$ 5.6	100.2 $\pm$ 5.4	105.2 $\pm$ 4.5

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมเสี่ยงต่อการประสบอันตรายจากการทำงาน

จากการหาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมเสี่ยงต่อการประสบอันตรายจากการทำงานด้วยสมการถดถอยแบบพหุแบบ Forward selection พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมเสี่ยงต่อการประสบอันตรายจากการทำงานมากที่สุดคือสัญชาติ ($\beta = -11.58$; 95% CI = -17.31, -5.85) รองลงมาคือ การทำงานที่มากกว่า 8 ชั่วโมงต่อวัน ($\beta = 5.49$; 95% CI = 3.00, 7.98) และปัจจัยที่มีอิทธิพลน้อยที่สุดคือ วิธีชีวิตด้านการป้องกันโรค ($\beta = 0.56$; 95% CI = 0.02, 1.10) ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมเสี่ยงต่อการประสบอันตรายจากการทำงานประมง

ปัจจัย	β	SE	p-value	95% CI
สัญชาติ (ไทย-ต่างดาว)	-11.58	2.90	<0.001	-17.31, -5.85
ระดับการศึกษา				
ต่ำกว่าประถมศึกษา	Ref.			
ประถมศึกษา	-4.94	2.07	0.018	-9.03, -0.85
มัธยมศึกษาตอนต้น	-4.07	1.90	0.034	-7.83, -0.32
วิถีชีวิตด้านอนามัยสิ่งแวดล้อม	-0.67	0.16	0.000	-0.98, -0.36
วิถีชีวิตด้านการออกกำลังกาย	-0.94	0.24	0.000	-1.40, -0.47
วิถีชีวิตด้านการป้องกันโรค	0.56	0.28	0.044	0.02, 1.10
ชั่วโมงการทำงานต่อวัน (≥ 8 ชั่วโมง)	5.49	1.26	0.000	3.00, 7.98
การได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสุขภาพ	-1.90	0.31	0.000	-2.52, -1.28
ค่าคงที่	129.62	5.34	0.000	119.07, 140.16

$R^2=52.26\%$, $F(8,161) = 22.03$, $p\text{-value}<0.001$

อภิปรายผล

การศึกษาแบบภาคตัดขวางนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมเสี่ยงต่อการประสบอันตรายจากการทำงานของแรงงานประมง ผลการศึกษาพบว่า สัญชาติมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมเสี่ยงต่อการประสบอันตรายจากการทำงานมากที่สุด รองลงมาคือ การทำงานที่มากกว่า 8 ชั่วโมงต่อวัน ระดับการศึกษา การได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสุขภาพ วิถีชีวิตด้านการออกกำลังกาย วิถีชีวิตด้านอนามัยสิ่งแวดล้อม และวิถีชีวิตด้านการป้องกันโรค โดยที่แรงงานต่างด้าวจะมีพฤติกรรมเสี่ยงมากกว่าแรงงานไทยในด้านกายภาพ การเกิดอุบัติเหตุ การยศาสตร์ และชีวภาพ

แรงงานประมงส่วนมากมีพฤติกรรมเสี่ยงทางด้านกายภาพ ชีวภาพ การยศาสตร์ และอุบัติเหตุ¹ เนื่องจากต้องทำงานในบริเวณที่มีน้ำขังหรือขึ้นและเสี่ยงต่อการลื่นล้ม แต่มีการสวมรองเท้าบูทเพียงบางครั้ง การปฏิบัติงานส่วนใหญ่จะทำช่วงเวลากลางวัน โดยเฉพาะช่วงเวลา 11.00-13.00 น. จึงต้องสัมผัสอากาศร้อนบริเวณกลางแจ้งขณะปฏิบัติงานเป็นประจำ อีกทั้งยังต้องสัมผัสความเย็นในขณะที่ปฏิบัติงานนานมากกว่า 3 ชั่วโมงต่อวัน แต่มีการสวมถุงมือป้องกันความเย็นเพียงบางครั้ง และต้องทำงานในบริเวณที่มีเสียงดังรบกวนการได้ยินโดยที่ไม่มีอุดหูหรือที่ครอบหูป้องกันเสียงดังรบกวน แรงงาน

ประมงส่วนใหญ่มีพฤติกรรมเสี่ยงทางด้านชีวภาพ เนื่องจากถูกมิด ขอมมีคมบาด หรือทิ่มแทงบ่อยครั้ง และแรงงานส่วนใหญ่จะรักษาความสะอาดโดยการชำระล้างร่างกายให้สะอาดเมื่อเลิกปฏิบัติงาน และสวมใส่เสื้อผ้าที่รัดกุม แรงงานประมงส่วนใหญ่มีพฤติกรรมเสี่ยงทางด้านการยศาศาสตร์ เนื่องจากอาชีพประมงเป็นงานที่มีการเคลื่อนไหวอวัยวะหรือส่วนของร่างกายซ้ำๆ กันเป็นเวลานาน เช่น การยืน สลับนั่งเป็นประจำ ก้มหลัง นั่งยองๆ หรือนั่งท่าเดิมนานๆ เป็นเวลานาน ยกหรือ ชูมือหรือแขนสูงกว่าระดับไหล่เป็นเวลานานๆ และ ต้องกางแขน ออกนอกลำตัวมากกว่า 60 องศาบ่อยครั้ง แรงงานประมงส่วนใหญ่มีพฤติกรรมเสี่ยงด้านการเกิดอุบัติเหตุ เนื่องจากมีการหยอกล้อกับเพื่อนร่วมงาน ในระหว่างปฏิบัติงาน ต้องเร่งรีบเดินหรือวิ่ง ช่วยเพื่อนทำงานต่างๆ ที่ไม่ถนัด รวมถึงการทำงานที่ร่างกายไม่พร้อม เช่น ไม่สบาย ง่วงนอน เมาสุราอ่อนเพลีย

สัณยชาติเป็นปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมเสี่ยงต่อการประสบอันตรายจากการทำงานของแรงงานประมง โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัจจัยเสี่ยงทางด้านชีวภาพและการเกิดอุบัติเหตุ เนื่องจากการที่ลักลอบทำงาน และไม่มีการขึ้นทะเบียนแรงงานต่างด้าว ทำให้ไม่ได้รับข่าวสารเกี่ยวกับสุขภาพ และกฎหมายคุ้มครองแรงงานและไม่มีสวัสดิการด้านการรักษาพยาบาล รวมถึงการไม่เข้าใจภาษาที่ใช้ในการสื่อสาร จึงไม่เข้าใจเรื่องโรคและวิธีการดูแลรักษา รวมทั้งการทำงานต้องใช้แรงกายมาก และไม่มีการพักผ่อน เนื่องจากเร่งรีบทำงานเพื่อหารายได้ให้เพียงพอ ทำให้เกิดภาวะเครียดในการทำงาน ระดับการศึกษาเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมเสี่ยงในการทำงานของแรงงานประมง โดยแรงงานที่มีการศึกษาน้อยจะมีพฤติกรรมเสี่ยงมากกว่าแรงงานที่มีการศึกษาสูงกว่า^{13,14}

การที่แรงงานประมงต้องทำงานมากกว่า 8 ชั่วโมงต่อวัน และปฏิบัติงานในลักษณะเดิมทุกวัน ทำให้มีความเสี่ยงทางด้านกายภาพ การยศาศาสตร์ และอุบัติเหตุเนื่องจากสภาพร่างกายที่เมื่อยล้า ขาดการพักผ่อนทำให้เกิดความเสี่ยงต่อการประสบอันตรายจากการทำงานสูง¹⁵ นอกจากนี้แรงงานประมงยังได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสุขภาพน้อยมาก โดยเฉพาะแรงงานต่างด้าวที่ไม่ได้ขึ้นทะเบียนจึงทำให้ไม่มีสวัสดิการด้านการรักษาพยาบาล ทำให้แรงงานส่วนใหญ่ต้องซื้อยากินเอง แทนที่จะไปพบแพทย์เมื่อเกิดการเจ็บป่วยเพื่อเป็นการประหยัดเวลาและค่าใช้จ่าย แรงงานบางคนจะไปพบแพทย์ก็ต่อเมื่ออาการของโรครุนแรงมากขึ้น เนื่องจากไม่มีเงินค่ารักษาพยาบาล^{16,17}

วิถีชีวิตของแรงงานประมงทางด้านการออกกำลังกาย อนามัยสิ่งแวดล้อม และการป้องกันโรค มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมเสี่ยงต่อการประสบอันตรายจากการทำงานทางด้านกายภาพ (แสงแดด ความชื้น ความเย็น เสียงดัง) การยศาศาสตร์ และการเกิดอุบัติเหตุเนื่องจากการทำงาน เนื่องจากแรงงานประมงเป็นอาชีพที่ใช้แรงค่อนข้างมาก แรงงานประมงบางกลุ่มจะมีการปวดหรือเกร็งกล้ามเนื้อบริเวณท้ายทอย หลัง หรือไหล่ เป็นประจำ อาจจะเนื่องมาจากความเครียดจึงทำให้เกิดการเกร็งกล้ามเนื้อโดยไม่รู้ตัว และบางครั้งมีอาการนอนไม่หลับเพราะคิดมากหรือกังวลใจ¹ แรงงานประมงส่วนใหญ่เห็นว่าลักษณะการทำงานของตนนั้นก็เหมือนกับการออกกำลังกาย เมื่อเลิกงานหรือในเวลาพักผ่อน แรงงานประมงจะมีการรวมกลุ่มพูดคุยสังสรรค์กันเป็นประจำซึ่งนำไปสู่การดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ เครื่องดื่มชูกำลัง รวมถึงยาต้องเหล้า เพื่อให้เกิดความสนุกสนานขณะพูดคุย

ดังนั้นเพื่อให้แรงงานประมงได้ตระหนักและเล็งเห็นถึงความสำคัญของการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม

ในการทำงานให้เหมาะสม ควรมีการบูรณาการในการทำงานระหว่างหน่วยงานของภาครัฐ ได้แก่ กระทรวงแรงงานและกระทรวงสาธารณสุข หน่วยงานภาคเอกชนและภาคประชาสังคม¹⁸ ซึ่งแม้ว่าในปัจจุบันจะมีความชัดเจนในทางกฎหมายและนโยบายในเรื่องการคุ้มครองแรงงาน¹⁹ รวมถึงการส่งเสริมการเข้าถึงบริการสุขภาพของแรงงานทุกประเภทแล้ว แต่มาตรการที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากที่สุด คือ การเสริมสร้างความตระหนักและการปรับเปลี่ยนทัศนคติในการปฏิบัติตนเพื่อลดความเสี่ยงจากการประสบอันตรายจากการทำงาน^{20,21} นอกจากนี้ มาตรการที่กระตุ้นเตือนนายจ้างให้สนับสนุนสวัสดิการด้านการรักษาพยาบาล การให้ความสำคัญเรื่องสุขภาพความปลอดภัยในการทำงานและการปฏิบัติตามกฎหมายคุ้มครองแรงงาน ก็เป็นมาตรการสำคัญเพื่อให้แรงงานประมงสามารถเข้าถึงระบบบริการสุขภาพได้อย่างแท้จริง

อย่างไรก็ตามการศึกษานี้เป็นการศึกษาแบบภาคตัดขวาง (Cross-sectional study) ซึ่งมีข้อจำกัดคือ เป็นการศึกษาในช่วงระยะเวลาหนึ่งเท่านั้น ดังนั้นจึงควรที่จะมีการศึกษาเพื่อเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงต่อการประสบอันตรายจากการทำงานของแรงงานประมง เนื่องจากในแต่ละช่วงเวลาอื่นของปีอาจจะมีคุณลักษณะของแรงงานที่แตกต่างกันออกไป รวมถึงนโยบายของรัฐบาลที่เปลี่ยนแปลงไปทำให้พฤติกรรมเสี่ยงต่อการประสบอันตรายจากการทำงานของแรงงานประมงอาจมีการเปลี่ยนแปลงไปได้

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยครั้งนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโท สาขาสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา และได้รับทุนอุดหนุนการวิจัย

ปีการศึกษา 2553 จากเงินงบประมาณแผ่นดินสำหรับวิทยานิพนธ์ มหาวิทยาลัยบูรพา ขอขอบพระคุณแรงงานประมงไทยและต่างด้าวที่ปฏิบัติงานบริเวณตำบลเกาะเปริดทุกคนที่ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีในการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย

เอกสารอ้างอิง

1. นนทพัทธ์ นริตมณต์. วิธีชีวิตแรงงานประมงต่างด้าว : กรณีศึกษาลูกเรือประมงสัญชาติพม่าในชุมชนชาวประมงปากน้ำหลังสวน จังหวัดชุมพร (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา) มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร; 2549.
2. สำนักงานสถิติแห่งชาติ. ข้อมูลการสำรวจภาวะการทำงานของประชากร ปี 2541-2549. กรุงเทพฯ : กองคลังข้อมูลและสนเทศสถิติ สำนักงานสถิติแห่งชาติ; 2550.
3. กฤตยา อาชวนิจกุล. สถานะความรู้เรื่องแรงงานข้ามชาติในประเทศไทย. นครปฐม. สถาบันวิจัยประชากรและสังคม. มหาวิทยาลัยมหิดล; 2545
4. สำนักบริหารแรงงานต่างด้าว. การจ้างงานแรงงานต่างด้าว. กรุงเทพฯ: กรมการจัดหางาน กระทรวงแรงงาน; 2552.
5. สำนักงานสถิติแห่งชาติ. การสำรวจแรงงานนอกระบบ พ.ศ. 2552. กรุงเทพฯ: สำนักงานสถิติแห่งชาติ; 2553.
6. สำนักงานสถิติแห่งชาติ. การสำรวจแรงงานนอกระบบ พ.ศ. 2550. กรุงเทพฯ: สำนักงานสถิติแห่งชาติ; 2551.
7. Heinrich HW, Petersen D, & Roose N. Industrial accident prevention: A safety management approach. New York: McGraw-Hill; 1980.

8. Health, Safety & Environment Department. The steelworker perspective on behavioral safety vs behavior-based safety. Pittsburgh: Health, Safety & Environment Department; 2002.
9. พิศมัย หอมจำปา. แนวคิด และทฤษฎีการสร้างเสริมสุขภาพ. เอกสารประกอบการสอนวิชาสุขภาพและการสร้างเสริมสุขภาพ. ชลบุรี: คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา; 2549.
10. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, สถาบันวิจัยและพัฒนาประเทศไทย และสถาบันวิจัยประชากรและสังคม. รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการวิจัยเรื่องการศึกษาความต้องการจ้างแรงงานอพยพต่างชาติในประเทศไทย ในช่วงปี 2546-2548. เสนอต่อสำนักงานสภาพความมั่นคงแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎีกา; 2546.
11. กัลยา วานิชย์บัญชา. หลักสถิติ. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ :โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย; 2545.
12. อนิรุจน์ มะโนธรรม. รายงานการวิจัยเรื่อง การศึกษาปัญหาด้านอาชีวอนามัยและความปลอดภัยในการทำงานของกลุ่มแรงงานนอกระบบในจังหวัดภูเก็ต. ภูเก็ต : มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต; 2548.
13. ชนิตา พิทักษ์โสภณ. สภาพและปัญหาการทำงานร่วมกันของแรงงานไทยและแรงงานต่างด้าว : กรณีศึกษา บริษัท ส.ประกาศา จำกัด อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาอาชีวศึกษา) มหาวิทยาลัยเชียงใหม่; 2550.
14. สมพงษ์ สระแก้ว. แนวทางการแก้ไขปัญหาสุขภาพในกลุ่มแรงงานต่างด้าวจังหวัดสมุทรสาคร (วิทยานิพนธ์พัฒนาชุมชนมหาบัณฑิต) คณะสังคมสงเคราะห์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์; 2544.
15. สังคม ลำไธสง. สภาวะสุขภาพของแรงงานกึ่งทอวิกผมในจังหวัดบุรีรัมย์ (วิทยานิพนธ์สาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานามัยสิ่งแวดล้อม) บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยขอนแก่น; 2545.
16. ศิริพร ทูลศิริ. การดูแลตนเองด้านสุขภาพของชาวประมงในเขตตำบลอ่างศิลา อำเภอเมืองจังหวัดชลบุรี. วารสารคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา 2541; 6(3).
17. บุญชู ชาวเชียงขวาง. ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมความปลอดภัยในการทำงานของคนงานก่อสร้างในจังหวัดสุพรรณบุรี. วารสารส่งเสริมสุขภาพและอนามัยสิ่งแวดล้อม 2544; 24(2).
18. สุนทรี หัตถ์ เช่งกิ่ง และกนกนารถ งามเนตร. ประสพการณ์การดำเนินงานด้านอาชีวอนามัยของมูลนิธิเพื่อการพัฒนาแรงงานและอาชีพระหว่างปี 2544-2550. กรุงเทพฯ: มูลนิธิเพื่อการพัฒนาแรงงานและอาชีพ; 2553.
19. ศิริกาญจนา พัฒนาศักดิ์. การคุ้มครองแรงงานต่างด้าวในประเทศไทย: ภาพลักษณ์บนเวทีโลก. กรุงเทพฯ: สำนักคุ้มครองแรงงานกรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน; 2551.
20. ชวพรพรรณ จันทรประสิทธิ์ และธานี แก้วธรรมานุกูล. ปัจจัยคุกคามสุขภาพ การเจ็บป่วยและบาดเจ็บที่เกี่ยวข้องกับการทำงาน พฤติกรรมการทำงานของแรงงานนอกระบบ: กรณีศึกษากลุ่มเกษตรกรปลูกข้าวโพดฝักอ่อน. วารสารสาธารณสุข มหาวิทยาลัยบูรพา 2553; 5(2).
21. วิชัย รูปขำดี และสังคม คุณคณากรสกุล. การเพิ่มประสิทธิภาพของการลดการประสบอันตรายจากการทำงานของลูกจ้าง. กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์; 2545.